

Topla, na koncu pa še (ž)ledena zima

Vreme in razmere v gorah v meteorološki zimi 2013/14

Čeprav je bila minula zima med najtoplejšimi doslej, pa že dolgo nismo tako nestrpno pričakovali spomladanske toplote. Ta nas je, na veselje vseh, zadela že kmalu v marcu, ki je hitro upravičil sloves suhega in letos tudi toplega meseca. To pot toplota sploh ni bila pomembna za "lizanje" zadnjih snežnih krp, temveč predvsem za od žledu polomljeno drevje. Dobrodošla pa je bila tudi zelo namočenim tlom. Letošnja starka zima je bila muhasta kakor že dolgo ne! Že res, da nam je zgoraj natreslo obilico snega, a kaj, ko so bili konci tedna vremensko večinoma "neuporabni". Resnici na ljubo ni bilo kaj dosti boljše niti med tednom. Lahko bi rekli kar padavine do konca in naprej, saj so konec februarja oziroma v pičlih dveh mesecih marsikje že presegle tretjino povprečne letne količine. Zima 2013/14 je bila povsod občutno toplejša, saj je bila povprečna temperatura zraka visoko nad običajnimi vrednostmi, v primorju najtoplejša doslej. Padavin je bilo precej več kakor smo vajeni, na Kredarici in v Ratečah največ od sredine minulega stoletja. Na Kredarici snežna odeja v zimskih mesecih še nikoli ni dosegla take debeline kakor tokrat, 23. februarja je merila kar 560

centimetrov. V Ratečah so dolgotrno povprečje presegli, vendar je bila snežna odeja tam že nekajkrat višja. Največ padavin je bilo v goratem severozahodu, ponekod tudi nad 700 milimetrov, kar je dvainpolkrat več, kakor smo vajeni. Posledično je bilo malo sonca, tudi v gorah smo bili prikrajšani za okrog tretjino običajnih ur njegovega "obratovanja". Preletimo še enkrat na hitro vremensko kronologijo minule zime. Vstop vanjo v začetku decembra se je začel z dolgotrajnim ustaljenim vremenom z veliko sončnega vremena in meglo po dolinah in kotlinah. Prehodi različnih zračnih mas so povzročali le temperaturne spremembe. Prvi dve dekadi decembra sta bili v gorah suhi in od sonca razvajeni in tako vreme je precej načelo snežno odejo, ki je o(b)stala še od pozne jeseni. V prazničnem času konec meseca nas je doseglo večdnevno poslabšanje s padavinami. Ker so bile temperature relativno visoke in je bila nadmorska višina ledišča večinoma nad 1500 metri, se je snežna odeja opazno odebelila le v visokogorju. V Julijskih Alpah je ponekod nasulo tudi več kakor meter novega snega. Ob koncu leta se je ozračje nekoliko ohladilo, in tako se je meja sneženja spustila pod 1000 metrov.

Začetek novega leta in meseca je bil suh, nato pa so se nekaj naslednjih dni v presledkih pojavljale padavine,

a je bila meja sneženja spet večinoma nad 1500 metri, Julijci pa so spet "pridelali" dober meter novega snega. Sredi meseca je sledila večdnevna otoplitev, saj so bile temperature celo na 2500 metrih kar okrog 5 °C. V drugi in tretji dekadi je bilo znova več padavin, meja sneženja pa je bila za ta čas zelo spremenljiva, saj se je gibala med 1000 in 2000 metri. In potem se nam je februarja zgodil "vremenski narod" ...

Konec januarja in začetek februarja si bomo po nižinah in malo više zapomnili po uničujočem žledu, predvsem na območjih Notranjske, Gorenjske in Štajerske. V nekajdnevni nespremenjeni vremenski sliki so se snežinke v toplejši plasti zraka med 1200 in 1900 metri talile in padale v podhlajeno območje oziroma plast zraka pod 1200 metri. Tu so bile temperature do nekaj stopinj pod lediščem, zato je ponekod nastal tudi do deset centimetrov (!) debel ledeni oklep, kar je povzročilo veliko škodo v gozdovih in na daljnovodih. Predvsem v Julijskih Alpah je v tem času obilno snežilo. V Ratečah je padlo v treh dneh, med 31. januarjem in 2. februarjem, kar 127 centimetrov snega, zato je bila razglašena najvišja stopnja nevarnosti proženja snežnih plazov. V večdnevem sneženju je marsikje vnovič nasulo tudi do poldrugi meter novega snega. Tudi nadaljevanje februarja je bilo v znamenju skoraj vsakodnevnih padavin. V sredogorju

in više je večinoma snežilo, zato je bila večino februarja razglašena velika nevarnost proženja snežnih plazov. O izjemno obilnih padavinah v februarju priča dejstvo, da je takrat večina postaj zabeležila mesečni rekord v skupni mesečni količini padavin. V nekaterih delih Zahodnih Julijskih Alp je padlo tudi več kakor 800 milimetrov padavin, kar predstavlja tretjino povprečne letne količine padavin.

Kadar je veliko snega, je tudi veliko plazov, zato nas ne preseneča, da so dali v napovedi stopnje nevarnosti proženja snežnih plazov na območju Srednjih Karavank (<http://www.natural-hazards.eu/avalanche-bulletin-karavanks.html>) v obravnavanem trimesečju kar dvanajstkrat četrto stopnjo oziroma veliko nevarnost. Na območju Julijskih Alp in Zahodnih Karavank pa je prve dni letošnjega februarja "padla" tudi *petka*, kar se ni zgodilo že več desetletij! Plazovi so prišli med oba dela Stržišča nad Baško grapo, pri studentu sta se združila snežna plazova s Planjave in Bosove grape (prvi je švignil mimo Pastircev). Veliko ostankov plazov je v dolini vzhodno od Konjskega sedla na območju Komna–Vogel, pa v Koncu nad Kamniško Bistrico, pod Žrelom nad Ravensko Kočno, okrog Vršiča, na Bovškem, Zelenici in še kje. Žal je tudi to zimo polomilo nosilni drog vremenske postaje pri Prešernovi

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje.

Preglednica 1. Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki zimi 2013/14 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010.

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T [°C]	Odklon T [°C]	Padavine [mm]	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	−0,4	2,4	796	267
Vojsko (1067 m)	+1,2	2,9	1112	135
Vogel (1535 m)	−0,1	2,4	1637	247
Krvavec (1740 m)	−0,9	2,6	504	128
Kredarica (2514 m)	−4,7	2,4	731	145

koči na Stolu, ki ne obratuje že vse od prvih dni januarja. Seveda pa so plazovi v gorah povzročili precej manj težav kakor žled niže. Zanimivo je bilo primerjati višinske pasove posameznih prizadetih pokrajin, saj so se ti med seboj nekoliko razlikovali. Posledica so bile številne zapore cest in železniških prog, še vedno pa so zaprte mnoge planinske in druge poti ter steze in kolovozi. Zato je na mestu ponovitev opozorila o izogibanju takim potem oziroma njihovim delom ter dodatni previdnosti pri gibanju v gozdnem svetu, ki marsikje še nekaj časa ne bo tak, kakršnega smo bili vajeni. Zaradi aktualnosti se seznanimo s tem nepridipravom nekoliko podrobneje. Žled je naravni pojav, ki nastane v hladni polovici leta, ko večinoma drobne kapljice, ki so podhlajene (temperaturo pod lediščem jim omogoča prav njihova majhnost), pri mrznejši na hladno podlago. Pri tem nastane težak ledeni oklep, ki raste vse do tedaj, ko padavine prenehajo ali pa začne snežiti. Februarja sta se marsikje izmenjevala dež in sneg, debel ledeni oklep pa je bil večinoma posledica zaporednega več dnevnega primrzovanja nepodhlajenih kapljic na zelo hladne predmete. Za žled potrebujemo le zgoraj oziroma više tople,

spodaj oziroma niže pa hladno (pod ledišče ohlajeno) zračno maso in nič drugega (na primer Natovih letal in njihovih kemičnih sledi ter drugih teorij zarote). Žled je najpogostejši na jugozahodu Slovenije, natančneje na območju redkeje poseljenih predalpskih in dinarskih pregrad ter tamkajšnjih planot. Posebej izpostavljene so poseljene idrijsko-cerkljanske planote, Brkini in Bloke. Gotovo si nihče ne želi srečanja z njim na izpostavljenih cestnih odsekih, ki se spremenijo v drsalnice. Poleg daljnovodov je žled predvsem ledena mora dreves. Ko ledeni oklep ni preveč debel, skrbi žled z lomljenjem vej za naravni izbor – ostanejo le močnejša in odpornejša drevesa z zdravimi koreninami. Tako marsikdaj postori tudi tisto, na kar pozabljajo vse manj skrbni lastniki gozdov. V primeru debelejšega ledenega oklepa, s katerim smo se srečali v začetku letošnjega februarja, pa imamo opravka z žledolomom. Številna drevesa so omagala pod težo ledeno-sneženega tovara, končna škoda pa bo vidna šele spomladi, ko bo v teh nadmorskih višinah skopnel sneg. Sprehod skozi ožledeni gozd je lahko zelo nevaren, pa čeprav so ledeni prizori po drugi strani lahko prava kurja juha za našo dušo.

Stalno otresanje snega in pokanje ter lomljenje vej in podiranje dreves je lahko na trenutke prava mora, še posebej, ko se to dogaja pred vašim domačim pragom med tem, ko ste brez električne energije. Podobne usode so namreč deležni tudi številni daljnovodi in druge napeljave. To zimo pa smo imeli opravka še z enim pojavom – rumenkastim snegom. Gre za rumeno usedlino saharskega peska, ki so jo nad naše kraje prinesli vetrovi, iz ozračja pa sprale padavine. Puščavska območja na Zemlji so vir puščavskega prahu, ki ga viharji lahko dvignejo v velike višine. Iznad Sahare prah najpogosteje potuje s pasatnimi vetrovi proti Atlantiku in Ameriki. Kadar pa severno Afriko doseže ciklonsko območje, lahko na sprednji strani ciklona močni južni vetrovi ta prah zanesejo proti severu vse do območja Alp ali celo severno od njih. Ob padavinah se prah počasi izpira iz ozračja (drobni delci prahu služijo tudi kot kondenzacijska jedra). Če pri tleh sneži, je sneg rumenkast ali rdečkast, če pa dežuje, usedlino opazimo predvsem, ko se površina posuši in na njej ostane tanka plast prahu. Tak prah je pravzaprav naravno mineralno gnojilo in nikakor ni škodljiv. No, pa smo na koncu ovrgli še eno teorijo zarote.

Obilno ivje, spremljano z močnim vetrom, je prve dni januarja polomilo nosilni drog merilnih naprav vremenske postaje na Stolu, ki deluje v okviru projekta Naravne nesreče brez meja/ NH WF. Foto: Nejc Mrak

Vsekakor letošnje zime še dolgo ne bomo pozabili, ne nazadnje jo bomo tudi še dolgo občutili, če ne drugje, pod nogami. Snežišča bodo letos marsikje vztrajala večji del poletja in ponekod pričakala začetek prihodnje snežne sezone, zato bo cepin obvezna oprema tudi na takih turah, kamor ga po navadi ne vzamemo. Pa kaj bi to, *kila* tovara oziroma prtljage gor ali dol, zato pa bodo vse poletje živahni številni izviri, ki jih bodo napajala obsežna snežišča. Skratka, tudi v nadaljevanju leta imamo več kot dovolj razlogov za obisk domačih gora. Povsod je lepo, doma je najlepše – to velja tudi za gorski svet, mar ne?